

Ο θρύλος του 1821 δεν ανήκει στο παρελθόν, αλλά στο παρόν!

Τα κινήματα ανεξαρτησίας του 19ου αιώνα στην Ευρώπη αντιπροσώπευαν την ανατολή μιας νέας εποχής. Με την εξέγερση του 1821, τα Καλάβρυτα, η Καλαμάτα, το Δραγατσάνι, η Αλαμάνα, το χάνι της Γραβιάς, το Βαλτέτσι, η Τριπολιτσά, η Χίος, τα Δερβενάκια, η Κάσος, τα Ψαρά, το Μανιάκι, το Μεσολόγγι, η Αράχοβα -τι να θυμηθεί κανείς- αλλά και το Ναβαρίνο σηματοδότησαν την κατάρρευση της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, και ας υπήρξαν δύο εμφύλιοι πόλεμοι. Η Ορθόδοξη Εκκλησία όμως, η κοινή γλώσσα, ο χώρος και ο λαός με την ιστορική του συνέχεια, οι πατροπαράδοτοι θεσμοί και παραδόσεις, η μνήμη του κοινού παρελθόντος αλλά και οι ίδιες ελπίδες για το μέλλον, ο ελληνισμός της διασποράς, δεν άφησαν να διαβούμε το κατώφλι του εθνικού θανάτου. Ήταν με την επανάσταση του 1821 που για πρώτη φορά στην ευρωπαϊκή ιστορία ένα μικρό χριστιανικό έθνος πέτυχε τους έστω και ψαλιδομένους στόχους του με εθνική εξέγερση. Η επιτυχία των Ελλήνων ενθάρρυνε και άλλα εθνικά κινήματα. Από τα γεγονότα που ακολούθησαν, η Ελλάδα αναδείχθηκε ως ο πρώτος επιτυχημένος πόλεμος ανεξαρτησίας του 19ου αιώνα.

Το ανεπανάληπτο εικοσιένα, ως προς την ευρύτερη ευρωπαϊκή του διάσταση και τον ευρωπαϊκό διαφωτισμό, προφανώς και δεν μπορεί να αποκοπεί ούτε από τη μακρά περίοδο της παρακμής του οθωμανικού κράτους, αλλά ούτε και από τα χρόνια της ελληνικής οικονομικής και πνευματικής ανάκαμψης. Δεν ήταν γενικώς και αορίστως ένα οποιοδήποτε συγκυριακό συμβάν αντιπαλότητας από ομάδες ανθρώπων με αντικρουόμενα συμφέροντα. Ήταν μία μεθοδική κίνηση εκ μέρους των ηγετών της Φιλικής Εταιρίας, προετοιμασμένη δεκαετίες πριν, που υποστηρίχτηκε πλατιά από τους επί αιώνες υπόδουλους στην Οθωμανική Αυτοκρατορία και στον Τούρκο Ρωμιούς. Σύσσωμο το έθνος, με όλες του τις δυνάμεις, υπερασπίστηκε με πάθος την κοινή πατρίδα και παράδοση. Με δικόνοιας είναι αλήθεια, και έχθρες. Με τη συναίρεση όμως όλων των γεγονότων η Επανάσταση ήταν ένας εθνικοαπελευθερωτικός αγώνας με κινητήρια δύναμη το πάθος για την ελευθερία και την ισότητα, μοναδική περίπτωση στην ιστορία των λαών.

Η ελληνική εθνεγερσία, ως ύψιστη έκφραση της εκρηκτικής αντίδρασης του συλ-

Του
Κώστα Κωνσταντίνου*

λογικού μας βίου, είναι το σύνθετο και συμπυκνωμένο αποτέλεσμα των εμπειριών της καθημερινότητας των σκλαβωμένων, του βιοτικού τους επιπέδου, των ελευθεριών που εστερούντο, των περιορισμών που εβίωναν. Έχει να κάνει με εσωτερικές και εξωτερικές αντιπαλότητες, με χαρακτήρες, με ψυχολογικές ιδιαιτερότητες, με επιμέρους ιδεολογίες, κρυφές και φανερές επιθυμίες, με συμφέροντα, με διεθνείς γεωπολιτικές συγκυρίες. Όλα αυτά είναι πολυδιάστατες διαμορφωτικές σταθερές της πορείας ανθρώπων, κοινωνιών και λαών. Δεν επιδέχονται απλουστευτικές ερμηνείες. Το επιτυχές όμως αποτέλεσμα του εικοσιένα ολοφάνερα χαρακτηρίστηκε ως Επανάσταση εναντίον της τυραννίας και του δεσποτισμού, για να γραφεί επάξια με χρυσά γράμματα στις δέλτους της παγκόσμιας ιστορίας.

Παρόλα αυτά, τίποτα δεν είναι όπως φαίνεται. Υπήρχαν (όπως πάντα) και τότε εκείνοι οι οσφυοκάμπτες ηγετίσκοι, που μέσα στην τύφλα της εξουσιαστικής τους πλεονεξίας, ταγμένοι αναιδώς στη διατήρηση των αργυρώνητων προνομίων τους, συνεργάστηκαν γονυπετείς με τον Τούρκο. Φαίνεται, ως εκ τούτου, ότι είναι εγγενής στην ιστορική μοίρα του Ελληνισμού η διαρκής άσκηση πατριδογνωσίας.

Λαοί που νομίζουν ότι κατοχυρώνονται μόνο με την επίκληση του διεθνούς δικαίου, στο τέλος καταντούν να εκλιπαρούν οικτρά για την εφαρμογή του. Τα παραδείγματα πολλά - και μέσα στο σπίτι μας. Εδώ είναι που η ιστορία γίνεται το πολύτιμο εργαλείο με το οποίο κτίζουμε το μέλλον μας και όχι η μέθοδος με την οποία περιγράφουμε το παρελθόν μας. Υπό αυτή την έννοια, όσο περισσότερο μας ενοχλεί, τόσο πιο ουσιαστική και χρήσιμη γίνεται.

Δεν είναι επομένως καθόλου ρητορικό το ερώτημα, τι έχει μείνει σήμερα από το πνεύμα του εικοσιένα και εάν έχει απομείνει τέλος πάντων κάτι από την ανεπανάληπτη εκείνη ορμή. Διστάζω να εξωτερικεύσω την απάντησή μου, ιδίως όταν αναλογίζομαι την τουρκοπατημένη Κύπρο και αισθάνομαι τις εξ Ανατολών νεοσουλτανικές απειλές, με τις αναθεωρητικές φαντασιώσεις περί γαλάζιας πατρίδας. Τότε όμως νιώθουμε όλοι, πόσο πραγματικά ευλογημένη θα είναι εκείνη η ώρα που θα υπάρξει επιτέλους πραγματική φιλία και συνεργασία με όλους τους λαούς.

Έχουμε ζήσει όντως πολύ χειρότερες κρίσεις. Γνωρίζουμε και από υπερβολές. Μπορεί να υπήρξαμε μισοζώντανοι και ρακένδυτοι αλλά επιβιώσαμε, γιατί έμενε πάντα ένα κομμάτι μας καθαρό. Αυτό το κομμάτι πρέπει να διαφυλάξουμε. Αντίθετα, η ανιστόρητη μικροϊστορία μπορεί να αγαπά τις χαλαρές εορταστικές επετείους και τους χαρμόσυνους πανηγυρικούς αλλά όμως ξεχνά οικτρά τους βασανισμένους ανθρώπους, εκφωνώντας ισοπεδωτικούς επικηδέιους.

Σε δύο χρόνια από σήμερα θα εορτάσουμε τα διακόσια χρόνια από την έναρξη του ελεύθερου εθνικού μας βίου. Σε εκδηλώσεις που θα διοργανωθούν θα εξάρουμε, πολύ σωστά, τα οφέλη της ειρήνης, της δημοκρατίας και της συναδέλφωσης των λαών. Μεγάλη κουβέντα. Ποιους θα τιμήσουμε;

Ας ελπίσουμε ότι σε αυτό τον σκληρό και αδυσώπητο κόσμο της κυνικής πλεονεξίας θα οριοθετηθεί τότε με νηφαλιότητα και υπεράννη κάθε πρόσκαιρου μικροσυμφέροντος η σύγχρονη θέση της χώρας, ως προς τους λεγόμενους φίλους, συμμάχους και αντιπάλους. Εάν, μέσα από την ούτως ή άλλως πληθωρική παρουσία των λόγων -στους οποίους είμαστε ευχαρίστως εθισμένοι- υπερισχύσει η ειλικρίνεια της κριτικής αυτογνωσίας των ενεργειών, τότε σίγουρα θα αναδυθεί εναργές το συμπέρασμα ότι η Επανάσταση δεν μπορεί να τελειώσει. Ναι, δεν μπορεί να τελειώσει. Όποιος ξεχνά εναντίον ποίου και για ποιους λόγους ξεσπκώθηκαν οι πρόγονοί μας, είτε αμαθής πρέπει να είναι είτε κατ' επιλογήν βολικός ξεχασιστής. Δεν το επιτρέπει, άλλωστε, η αναταραχή και οι συστημικές προκλήσεις στη γειτονιά μας. Και η πατρίδα, πού;

Ελεύθερη πατρίδα ζητούσαν οι πρόγονοί μας με τον πατριωτισμό τους, ώστε να αποφασίζουν οι ίδιοι για τη ζωή τους. Υπάρχει τέτοιο πράγμα σήμερα; Προφανώς ναι - όταν

οικοδομείται αρραγής κοινωνική συνοχή, με ανθρώπους που έχουν το κίνητρο να αγαπούν τον τόπο τους, πρόθυμοι να δημιουργούν για να υπερασπίζονται, ικανούς να σκέφτονται με όρους συναλληλίας, τιμιότητας και δημοκρατίας. Ιδού η νέα Μεγάλη Ιδέα. Το κεντρί εκείνο που παρακινεί σε θυσιαστικό πνεύμα προσφοράς προς τους άλλους.

Αυτό ακριβώς έπραξαν οι γίγαντες εκείνοι πατέρες μας. Παρά τα ελαττώματα, τις διχογνωμίες, τις έριδες και τις αγριάδες τους, επέμειναν, όταν όλος ο κόσμος ήταν εναντίον τους. Με καρτερία και γενναιοότητα. Με πρωτοφανείς στερήσεις. Έσπρωξαν την αυγή της ανατολής από το λυκόφως της δύσης. Ας μην ξεχνάμε όμως ότι φυλάκισαν και έναν Κολοκοτρώνη, δολοφόνησαν έναν Ανδρούτσο και η κυβέρνηση τους χρησιμοποίησε τα δανεικά χρήματα για να στρέψει Έλληνες εναντίον Ελλήνων. Τολμώ επομένως να πω, και ελπίζω να μην παρεξηγηθώ, ότι το μήνυμα του εικοσιένα σήμερα δεν είναι η ειρήνη αλλά ο πόλεμος. Ναι, ο πόλεμος εναντίον όποιου αδιάφορου -εντός και εκτός- έχει την αξίωση να λεηλατήσει τις αρχές και την ψυχή μας. Πόλεμος αξιοπρέπειας, σεβασμού προς τον συνάνθρωπο -ζωή υπευθυνότητας και ευθύνης.

Τη σημερινή περιλαμβρη μέρα της εθνικής μας παλιγγενεσίας δεν διαγράφουμε τους ανθρώπους για να χαθούμε σε άνευρες ιστορικές αναλύσεις. Δεν μας αφήνουν οι ήχοι, οι φωνές, οι μυρωδιές, οι εικόνες, το αίμα, τα μαρτύρια που υπέστησαν οι ήρωές μας - από ξένους και δικούς. Υποκλινόμαστε με ιερή ευλάβεια ενώπιον των αγνών, ευγενικών και αγαθών εκείνων μορφών -και είναι πολλοί, γνωστοί και άγνωστοι, ποιους να πρωτοθυμηθούμε;- που με καταγιστικές πράξεις φωτός καταξίωσαν στην πρόσληψη της συλλογικής μας ζωής το ολόγραμμα του ελεύθερου ανθρώπου.

Με δέος ιερό περιβάλλει η σκέψη μας τον εθνομάρτυρα Ρήγα Βελεστινλή, με το φλογερό του κήρυγμα και τις επιθέσεις που δέχτηκε για τη δράση του εναντίον της αδικίας για το προσκλητήριο κοινού αγώνα όλων των υπόδουλων στην Οθωμανική Αυτοκρατορία λαών - με όρκον επάνω στον Σταυρό, όπως γράφει ο ίδιος στον Θούριο.

Αγκαλιάζουμε από τα τριςβαθα της ψυχής μας τον Άγιο των σκλάβων και εθνεγέρτη Κοσμά τον Αιτωλό, γιατί με σχολεία και εκκλησίες σκόρπισε παντού τον ζωντανό σπόρο της αφύπνισης και της επαναστατικής προετοιμα-

σίας - για να καταλήξει στο τέλος απαχονισμένος.

Στην Αλαμάνα υποκλινόμαστε ενώπιον του σουβλιμένου Αθανάσιου Διάκου που έθρεψε με το καρποφόρο αίμα της θαλερής του νιότης το δέντρο της ελευθερίας.

Συγκλονισμένοι στο Μανιάκι στεκόμαστε βουβοί ενώπιον της λεβέντικης θυσίας του Παπαφλέσσα - και ας γνωρίζουμε ότι χαρακτηρίστηκε ως εξώλης ταραχοποιός.

Μνημονεύουμε τη στυγερή δολοφονία του φλογερού και ασυμβίβαστου με τον τυραννικό ζυγό Παναγιώτη Καρατζά - εκείνου του τσαγκάρη που πρωτοστάτησε στην απελευθέρωση της Πάτρας, αλλά επειδή οι ικανότητες του ενοχλούσαν τους ανίκανους τουφεκίστηκε πισώπλατα.

Θυμόμαστε με ιερή ευθύνη τον δραστήριο πατριώτη Αντώνιο Οικονόμου, ο οποίος επειδή ξεσέκωσε τους ναυτικούς και τα πλοία της Ύδρας για την επανάσταση, δολοφονήθηκε από όσους έτρεμαν μη χάσουν τα κεκτημένα τους.

Δεν λησμονούμε συγκλονισμένοι ποτέ τις διώξεις που υπέστη ο γέρος του Μοριά Κολοκοτρώνης, όταν καθαιρέθηκε και φυλακίστηκε.

Θυμός αγανάκτησης μάς κυριεύει για τη δίκη του Γεώργιου Καραϊσκάκη, με την κατηγορία της προδοσίας, για την Προκήρυξη των δήθεν εγκλημάτων του, που υπέγραψαν στρατιωτικοί και πολιτικοί αρχηγοί.

Σεβασμός απέραντος μας συνέχει για τον ανιδιοτελή αγνό Σουλιώτη καπετάνιο Μάρκο Μπότσαρη ο οποίος, όταν είδε το δολοφόνο της φιλαρχίας να απλώνεται, αντιμετώπισε γενναία στη μάχη την πρόκληση - για να αποδείξει με ποιο τρόπο αποκτώνται οι τίτλοι.

Κρατάμε πάντα μέσα μας τον αδιάφορο ήρωα της τιμής και της αξιοπρέπειας Νικηταρά, τον οποίο η πατρίδα άφησε τα τελευταία χρόνια της ζωής του άρρωστο και απροστάτευτο να ζητιανεύει στους δρόμους.

Κλαίει η ψυχή μας από ευγνωμοσύνη και θαυμασμό για τον κατατρεγμένο, συκοφαντημένο ως προδότη Οδυσσέα Ανδρούτσο - τον φυλακισμένο και φρικτά στραγγαλισμένο.

Και ύστερα, με δακρυσμένα τα μάτια μπροστά στο ανυπέρβλητο μεγαλείο της ασύλληπτης θυσίας, βλέπουμε τις Σουλιώτισσες με τα παιδιά τους να δείχνουν νωρίς τη διά του θανάτου αξία της αδούλωτης ψυχής και να προετοιμάζουν στους Μεσολογγίτες ηρωική την έξοδο.

Ο θρύλος του '21 δεν είναι παρελθόν αλλά παρόν. Είναι η ιστορική μας μνήμη και ευθύνη, η βαθιά μας ιδιοπροσωπία, που αποτελεί αναπόσπαστο μέρος της παράδοσής μας, είναι η ίδια η εθνική μας ταυτότητα. Γιατί σήμερα, την ευφρόσυνη ημέρα του Ευαγγελισμού της Παναγίας μας, παραμένοντας πιστοί στο κορυφαίο γεγονός της εθνικής μας παλιγγενεσίας, θαυμασμός, τιμή, σεβασμός, δόξα και μνήμη αιώνια αξίζει σε όλους εκείνους που μας παρέδωσαν μαθήματα άδολου πατριωτισμού και ανιδιοτέλειας, θυσιάζοντας και την ίδια τους τη ζωή, ώστε να αναπνέουμε εμείς σήμερα γλυκύ αέρα ανεξαρτησίας σε πατρίδα δημοκρατική και ελεύθερη.

Ζήτω η Επανάσταση της 25ης Μαρτίου του 1821! Ζήτω η Ελλάδα!

***Πρόκειται για τον πανηγυρικό που εκφωνήθηκε για την επέτειο της 25ης Μαρτίου 1821 στον Άγιο Μηνά**